

SIYOSIY KOMMUNIKATSIYALAR VA FUQAROLIK JAMIYATINI O'RGANISHNING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7884878>

Shodiyev Jasur Xolmatjonovich

JDPU, Falsafa, tarbiya va huquq ta'limi kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya.

Zamonaviy O'zbekistonda siyosiy va axborot makonini tashkil etishda yangi yondashuvlar paydo bo'ladi. Jamiyatning siyosiy tizimidagi o'zgarishlar jamiyatning turli qatlamlari manfaatlarini himoya qiladigan sezilarli miqdordagi siyosiy sub'ektlarning paydo bo'lishiga ta'sir ko'rsatadi. Bu omillar jamiyatda siyosiy kommunikatsiyalarning o'sishi va doimiy mustahkamlanishiga xizmat qilmoqda.

Kalit so'zlar.

Siyosiy aloqa, siyosiy ongi, axborot jamiyati, axborot sektori, virtual haqiqat, kommunikativ munosabatlar, so'z erkinligi, erkin matbuot.

Abstract.

In modern Uzbekistan, new approaches to the organization of political and information space appear. Changes in the political system of society affect the emergence of a significant number of political entities that protect the interests of different layers of society. These factors contribute to the growth and continuous strengthening of political communications in society.

Key words.

Political communication, political consciousness, information society, information sector, virtual reality, communicative relations, freedom of speech, free press.

Siyosiy kommunikatsiyalar zamonaviy siyosiy jarayonni tashkil etish va amalga oshirishning asosiy mexanizmlaridan biriga aylanib bormoqda.

"Axborot jamiyati" tushunchasi bugungi kunda zamonaviy dunyo rivojlanishidagi metafora yoki megatrendlarning belgisi bo'lishni to'xtatdi. XX-asrning oxirgi uchdan birida sodir bo'lgan chuqur tarkibiy o'zgarishlar. bir qator rivojlangan mamlakatlarda yangi yuqori texnologiyali tarmoqlarni birinchi o'ringa qo'yish "bilimlar sanoati" va unga bog'liq texnologiyalar – axborotni uzatish va qayta ishlash, global kompyuterlashtirish va tarmoqlangan axborot tizimlarining paydo bo'lishiga olib keldi. Butunjahon Internet kompyuter tarmog'ining yaratilishi bilan insoniyat amalda yagona global axborot-kommunikatsiya muhitini

shakllantirish va qo'llab-quvvatlash bosqichiga kirdi. Yaqin vaqtgacha faqat yuqori malakali dasturchilar uchun mavjud bo'lgan kibermakon butun jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy rivojlanishining axborot maydoniga aylantirilmoqda; alohida fuqarolarga, ularning turli birlashmalariga, korxonalariga, hokimiyat va boshqaruv organlariga zarur ma'lumotlarni taqdim etish imkonini beradi.

Borliqning uchinchi asosiy komponenti sifatida tobora ko'proq e'tirof etilayotgan axborot amalda nafaqat kuchli manbaga, balki ijtimoiy taraqqiyotning asosiy omiliga aylanmoqda. Iqtisodiyotning yangi axborot sektori rolining jadal o'sishi, odatda, odamlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning bir turi sifatida tushuniladigan aloqa o'z ta'siri bilan ijtimoiy voqelikning barcha sohalarini qamrab oladi va ijtimoiy munosabatlarni yangi shaklda tashkil qiladi. yo'l. XX-XXI-asrlar bo'yida kuzatilgan aloqa texnologiyalarining jadal rivojlanishi ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan ma'lumotlarni ishlab chiqarish va tarqatishni sezilarli darajada osonlashtirdi va global axborot makonining shakllanishiga olib keldi. Unga butun jamoalar: siyosiy, iqtisodiy, diniy va madaniy muassasalar jalb qilingan. Millionlab odamlarga katta hajmdagi ma'lumotlarni uzatuvchi zamonaviy texnik aloqa vositalari ularning mehnati, hayoti, dam olishi, siyosiy hayoti sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi, ularga xulq-atvor namunalarini belgilaydi, jamoatchilik fikrini aks ettiradi va shakllantiradi.

Bugungi kunda jamiyat zamonaviy ommaviy axborot vositalari (OAV) qudratli va muhim kuch ekanligini aniq anglab yetmoqda. Fantast yozuvchilarning asarlaridan yaxshi ma'lum bo'lgan, nazoratdan chiqib, o'z ijodkorini qul qilib qo'yishga qodir bo'lgan "ijodkor" va uning "ijodi" muammosi biroz boshqacha, ammo mutlaqo o'ziga xos shaklga ega bo'la boshladi. Turli xil bilim sohaları mutaxassislari, siyosatshunoslar, faylasuflar, sotsiologlar, huquqshunoslar, psixologlar, texnika fanlari vakillari ushbu mablag'larning ommaviy axborotga ta'sir qilish uchun haqiqiy imkoniyatlari va "huquqi" ni muhokama qiladilar. So'nggi adabiyotlarda insoniyat "virtual haqiqat" ko'p jihatdan haqiqatga to'g'ri kelmaydigan atrofdagi dunyoning tasviri bo'lgan davrga kirayotgani haqidagi g'oya tobora ko'proq eshitilmoqda. U ommaviy axborot vositalari va eng avvalo televidenie orqali shakllantiriladi va so'nggi yillarda Internet yordamisiz emas. Eng so'nggi kommunikatsiya texnologiyalari, ma'lum bir vaqt juda nisbiy bo'lganda, tubdan farq qiladigan global makonni yaratadi, chunki u yoki bu voqea qachon va qanday sodir bo'lganligi muhim emas, balki qachon va qanday taqdim etilganligi va idrok etilganligi.

Shu munosabat bilan, uzatilayotgan xabarning mazmuni va yo'nalishidagi arzimagan o'zgarishlar ham butun jamiyat uchun, jumladan, siyosiy rejada ham jiddiy oqibatlariga olib kelishi mumkinligi ayon bo'ladi.

Garchi bugungi kunda mamlakatlar va alohida ijtimoiy guruhlarning notekis ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi natijasida axborot tarqoqligi va tengsizlik davrining kelishi haqida qarama-qarshi fikrlar mavjud.

O'zining obyektiv xususiyatiga ko'ra, yangi kommunikatsiya texnologiyalari jamiyat hayotining barcha jabhalarini demokratlashtirishga yordam berishi kerak. Biroq, axborot manbalariga ob'ektiv ravishda notekis kirish mavjud bo'lib, bu axborot oqimini boshqarishning juda tor doiradagi odamlarning qo'lida to'planishiga olib keladi, ular o'z oldilariga ommaviy ongga ta'sirni yo'naltirish yoki uni siyosiy maqsadlarda manipulyatsiya qilish vazifasini qo'yadilar. Shu nuqtai nazardan, muloqot fenomeni siyosatshunoslar uchun aniq qiziqish uyg'otadi.

Siyosiy aloqa - bu ma'lumot uzatish, ma'lumotli odamlarning fikrlari va xatti-harakatlarini shakllantirish. Biroq, bu jarayonda asosiy narsa, shubhasiz, xatti-harakatlarning o'zgarishidir, chunki jamiyatdagi hokimiyat ma'muriy munosabatlarning o'zagini aynan shu tashkil qiladi. Shunga ko'ra, ommaviy axborot vositalaridan foydalanish va ular tomonidan yuborilayotgan xabarlarning mazmunini nazorat qilish axborot jamiyatida amalga oshirish, saqlash va kerak bo'lganda hokimiyatni zabt etishning asosiy shartlaridan biriga aylanadi.

Shubhasiz, shu munosabat bilan siyosiy muloqot hodisasi siyosatni tadqiqot ob'ekti sifatida qaraydigan bir qator fanlar tomonidan o'rganiladi. o'rganadi, lekin o'z predmeti bo'yicha farqlanadi: siyosat falsafasi, siyosatning me'yoriy qiymatli va mafkuraviy jihatlariga e'tibor qaratadi; siyosiy tarix, muayyan siyosiy faoliyatni tekshirish; ijtimoiy-siyosiy munosabatlarning huquqiy masalalarini o'rganuvchi yuridik fanlar va boshqalar.

Siyosiy aloqa natijasida yuzaga keladigan muammolar bir vaqtning o'zida chegaraviy siyosat fanlari deb ataladigan fanlar sohasida o'zini namoyon qiladi: ijtimoiy munosabatlar yig'indisining siyosatni ishlab chiqish va siyosiy tashkilotlar faoliyatiga ta'sirini o'rganadigan siyosiy sotsiologiya; siyosiy antropologiya, u siyosatning nafaqat shaxsning intellektual, ijtimoiy-madaniy va boshqa umumiy fazilatlariga bog'liqligini, balki siyosatning shaxsga teskari ta'sirini ham ko'rib chiqadi; va, albatta, siyosiy sotsializatsiya va bevosita ijtimoiy-siyosiy faoliyat natijasida odamlarda shakllanadigan, shaxs va jamiyatning tegishli harakatlarida namoyon bo'ladigan qadriyatlar yo'nalishlari, ehtiyojlar, kayfiyat va boshqa

psixologik tarkibiy qismlarni o'rganadigan siyosiy psixologiya. jamoalar. Bundan tashqari, davlat boshqaruvini modernizatsiya qilishning hozirgi bosqichi, davlat hokimiyati organlari faoliyatining ijtimoiy samaradorligini oshirish ommaviy siyosiy kommunikatsiyalarni rivojlantirishga integratsiyalashgan yondashuvni taqozo etmoqda. Shu munosabat bilan kommunikativ munosabatlarning rivojlanish qonuniyatlarini aks ettiruvchi ilmiy bilimlarni, siyosiy qarorlar qabul qilish metodologiyasi va metodologiyasini birlashtirish zarurati juda muhimdir.

Shu bilan birga, siyosiy muloqot ma'lum darajada umuminsoniy metateoriyalar roliga da'vo qiladigan bunday paradigmalarning odatiy doirasiga to'g'ri kelmaydigan hodisalar qatoriga kiradi. Uslubiy, ontologik va gnoseologik tartibning ma'lum afzalliklariga ega bo'lgan klassik tushunchalar zamonaviy dunyoning ajralmas qismiga aylangan aloqa hodisalarini o'rganish va tushuntirishda ma'lum qiyinchiliklarga duch keladi. Demak, axborot jamiyatining shakllanishi sharoitida hokimiyat uchun kurash muammosini tahlil qilish, shubhasiz. hokimiyat va moddiy ishlab chiqarish vositalariga egalik masalasini qo'yuvchi an'anaviylikdan hokimiyat va ishlab chiqarish vositalariga egalik uchun kurash tekisligiga o'tadi. Bu «to'rtinchi hokimiyat»ning o'rnatilgan tushunchasini qayta ko'rib chiqish va uni allegorik ma'noda emas, balki konstitutsiyaviy ma'noda talqin qilish zaruriyatiga olib keladi.'

Nazariy jihatdan yetarlicha o'rganilgan va chuqur ishlab chiqilgan hokimiyatni qonuniylashtirish muammolari o'zgacha jarang kasb etadi. Hokimiyat hokimiyat-ma'muriy munosabatlarni konstitutsiyaviy tashkil etishning oqilona tamoyillariga asoslanadigan taniqli yondashuvlarning qonuniyligini inkor etmasdan, shuni ta'kidlash kerakki, rivojlanayotgan axborot jamiyatida boshqa omillar juda muhim rol o'ynay boshlaydi. asosiy rol bo'lmasa. Bu omillar davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, siyosiy partiyalar, harakatlar va muayyan siyosatchilarning muloqot imkoniyatlari va resurslari, ularning jamoatchilik fikrini shakllantirish yoki tuzatishni nazarda tutuvchi "boshqariladigan" jamoa yoki saylovchilar bilan maqsadli axborot aloqasi sifatida samarali muloqot qilish qobiliyatidir.

Shunday qilib, bugungi kunda siyosiy kommunikatsiya hokimiyatni qonuniylashtirishning eng muhim jihatlaridan biri bo'lib, tegishli o'rganishni talab qiladi. Shu bilan birga, texnologik determinizmning haddan tashqari holatlariga yo'l qo'ymaslik kerak, chunki oxir-oqibat, texnik va texnologik innovatsiyalarning taqdirini oldindan belgilab beradigan va ko'pincha ijtimoiy ehtiyojlar.

Zamonaviy siyosatshunoslik uchun yana bir muammo - bu axborot makonining globallashuvining "butun dunyo shaxsini shakllantirish" istagi, did va odamlarning xatti-harakatlari me'yorlarini sayyoraviy miqyosda birlashtirish. Ijtimoiy ahamiyatga molik axborotlar, jumladan, siyosiy xarakterdagi axborotlar milliy agentliklar va kanallar tomonidan emas, balki global miqyosda tobora ko'proq tarqalmoqda. Natijada, dunyoga g'arbiy va asosan amerikalik o'ziga xoslik, madaniyat, belgilar, ramzlar va voqealarga "Amerika" qarashi tatbiq etilmoqda. Axborotning bunday kengayishi, ba'zi tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, xalqlarning ijtimoiy-madaniy suverenitetini yo'qotishi, ularning turmush tarzining o'ziga xos milliy xususiyatlarini yo'qotishi mumkin. Bu muammo siyosatshunoslarning e'tiborini tortmay qolmaydi, bu esa klassik paradigmalardan ma'lum bir chetga chiqishni va ham formatsion, ham tsivilizatsiyaviy yondashuvlarni qo'llashga urinishni nazarda tutadi.

Shunday qilib, siyosiy muloqot, uning turli ko'rinishlari va oqibatlarini o'rganish umume'tirof etilgan siyosiy va falsafiy nazariyalar, yondashuvlar va maktablarning qat'iy doirasiga to'g'ri kelmaydigan muammolarga duch keladi. Bu haqiqat jamiyat holati va davr talabiga adekvat siyosatni o'rganishning yangi paradigmasini shakllantirish orqali sodir bo'layotgan ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlarni nazariy va uslubiy jihatdan anglash vazifasini dolzarblashtiradi. Ushbu qarama-qarshiliklarni bartaraf etish va hal etilmagan masalalarga javob izlashning mumkin bo'lgan yo'li o'ziga xos "ta'kidning o'zgarishi"da ko'rinadi. Uning mohiyati shundan iboratki, siyosat sohasidagi aloqa fenomenini tahlil qilish uchun taniqli siyosatshunoslik tushunchalaridan foydalanish tez rivojlanayotgan aloqa nazariyasi elementlaridan foydalanish bilan birlashtiriladi, turli xil aloqalarni o'rganish uchun. siyosiy hodisalar, siyosatning o'zi "muloqot o'qishi" bilan.

Bunday yondashuvni quyidagi holatlar tufayli qo'llash mumkin ko'rinadi. Birinchidan, siyosatshunoslikning asosiy tadqiqot predmeti bo'lgan hokimiyat fenomenining muhim tomoni, ma'lumki, yetakchilik munosabatlari - bo'ysunishdir. Bu hokimiyat va uni amalga oshirishni "menejerlar" va "boshqariladiganlar" o'rtasidagi axborot o'zaro ta'sirini, aniqrog'i - axborot almashinuvini, ular o'rtasidagi aloqani o'z ichiga olgan aloqa jarayoni sifatida ko'rib chiqishga asos beradi.

Shubhasiz, boshqaruv samaradorligini ta'minlash uchun "menejerlar" "boshqariladigan" tomonning harakatlari haqida barcha kerakli ma'lumotlarni olishlari kerak. Ushbu ma'lumotlardan kelib chiqqan holda, ular mavjud vaziyatga qarab, ishlarning haqiqiy holatini maqsadga yaqinlashib borishini ta'minlashga

qaratilgan keyingi boshqaruv qarorlarini shakllantirishlari kerak. Ikkinchidan, siyosatning o'zi, inson faoliyatining har qanday sohasi kabi, aloqa tamoyilini ham o'z ichiga oladi, bu o'zaro munosabatlarning o'ziga xos tarixiy shakllarida, turli siyosiy sub'ektlar - shaxslar, ijtimoiy jamoalar va institutlarning o'z manfaatlarini ifodalovchi "muloqotida" namoyon bo'ladi; jamiyatdagi hokimiyatning ishlashi va o'zgarishi.

Muammoning ilmiy rivojlanish darajasi. Siyosiy aloqa haqidagi zamonaviy nazariy g'oyalarning kelib chiqishi uzoq o'tmishga borib taqaladi. Aloqa siyosiy ta'sir vositasi sifatida qadim zamonlardayoq tushunilganini bizgacha etib kelgan qadimgi yunon va rim manbalari ishonchli tarzda tasdiqlaydi. Masalan, Aflotun umumiy farovonlikka erishish yo'lida fuqarolarning siyosiy ongi va xulq-atvoriga maqsadli axborot ta'sirining o'ziga xos shakllari haqida gapirganida, u ideal davlat haqidagi o'z mulohazalarida ta'lim va ta'lim maqsadlarida afsonalarni "qayta yozishni" taklif qilgan. xudolar odamlar oldida noqulay nurda paydo bo'ladigan barcha joylarni ulardan olib tashlang. Aristotel, aslida, birinchi navbatda siyosiy faoliyatning kommunikativ jihatiga e'tibor qaratib, uni eng oliy "umumiy manfaat"ga erishishga qaratilgan "muloqot" deb talqin qildi. Keyinchalik, siyosatning kommunikativ mohiyati haqidagi ma'lum g'oyalar "umumiy huquqiy tartib" o'rnatish maqsadini ko'zlagan siyosiy aloqa haqida gapirgan Tsitseronning ishida huquqiy ma'noga ega bo'ldi.

G'arbiy Yevropa o'rta asrlarining atoqli mutafakkirlari Avgustin muborak va Foma Akvinskiy o'zlarining diniy-falsafiy asarlarida Xudo tomonidan belgilab qo'yilgan tabiatiga ko'ra insoniy muloqotning turli turlariga e'tibor qaratganlar. Uyg'onish davrida odamlarning kayfiyati va xatti-harakatlarini o'zgartirishga qaratilgan siyosiy ongga ta'sir qilish muammosi N.Machiavelli ishida ishlab chiqilgan.

Zamonaviy davrda, matbaa sanoatining tarqalishi va rivojlanishi bilan erkin matbuot g'oyasi atrofidagi fikrlarning kuchayib borayotgan kurashi jarayonida kommunikatsiyaning siyosiy rolini tushunish va tushunishga qaratilgan turli xil konseptual yondashuvlar shakllandi. bugungi kunda ta'siri. Shunday qilib, T.Gobbs davlatni zaiflashtiradigan yoki parchalanishga olib keladigan "isyonkor ta'limot zahari"ga qarshi kurashish zarurligi haqidagi tezisni asoslab berdi; shu bilan birga mutafakkir qonun kuchini adashganlarga emas, balki xatolarning o'ziga qarshi qo'llashga chaqirgan. XVII-XIX asrlar liberal-demokratik tafakkuri vakillari boshqa pozitsiyani himoya qildilar. J. Milton, J. Lokk, S.L. Monteskye, J. St. Mill va boshqalar6., ular asosan mamlakatda siyosiy kommunikatsiyaning faoliyat

ko'rsatishi va rivojlanishi uchun me'yoriy-qiyamatli asosning mohiyatini oldindan belgilab bergan.

So'z erkinligi, mustaqil ommaviy axborot vositalari orqali fikr almashish davlat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati va davlat tomonidan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan huquqbuzarliklarga qarshi kurashish vositasi sifatida qaraladigan Yevropaning 10 yilligi.

XIX asr o'rtalaridan boshlab. Siyosiy aloqaning individual muammolari mafkuraning marksistik kontseptsiyasi doirasida ko'rib chiqiladi, u hanuzgacha o'zining muhim ta'sirini saqlab qoladi. Ushbu kontseptsiyaning asosiy jihati shundaki, matbuot materiallari (va zamonaviy sharoitlarga nisbatan - ommaviy axborot vositalarining butun tizimi tomonidan uzatiladigan xabarlar) ma'lum qadriyatlar, e'tiqodlar, g'oyalarni ifodalash va targ'ib qilish shaklidir; shu bilan birga, shunga ko'ra, "har qanday davrning hukmron g'oyalari doimo faqat hukmron sinf g'oyalari bo'lgan". Biroq, marksistik an'anadagi asosiy tahlil ob'ekti "instrumental", mustaqil bo'lmagan rolga ega bo'lgan aloqaning o'zi emas, balki uning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy konteksti, yaratish, tarqatish va foydalanishning o'ziga xos tarixiy shartlaridir. muayyan ijtimoiy guruhlarning manfaatlarini ifodalovchi xabarlar.

O'tmish mutafakkirlarining siyosiy nazariyaning umumiy muammolariga bag'ishlangan asarlari orasida siyosiy aloqaning turli jihatlari davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni, siyosiy hokimiyatni amalga oshirishning mohiyati va mexanizmlarini tushunish kontekstida o'rganilgan. o'rinni M. Veber, C. Manheim, T. Parsons, P. Sorokinlarning asarlari egallaydi. Ushbu taniqli olimlar tomonidan bildirilgan g'oyalar siyosiy aloqani bir yo'nalishli axborot ta'siri yoki, eng yaxshisi, bunday harakatlar ketma-ketligi sifatida ko'rsatadigan soddalashtirilgan talqinni engib o'tishga sezilarli ta'sir ko'rsatdi va ko'p jihatdan u haqidagi zamonaviy g'oyalarning shakllanishini oldindan belgilab berdi. "menejerlar" va "boshqariladigan" ning o'zaro ta'siri yoki, aniqrog'i, ular o'rtasidagi o'zaro harakatlar almashinuvi haqida.

Siyosiy aloqa jarayonlari va hodisalarini tizimli o'rganishning boshlanishi G.Lassvell asarlarida qo'yildi. Ular Birinchi jahon urushi davridagi targ'ibot hodisasini tahlil qilishga bag'ishlangan edi. Siyosiy aloqa sohasidagi fundamental tadqiqotlar jamiyat hayotining axborot-siyosiy sohasining tabiati va tuzilishini, uning xarakterli mexanizmlari va jamoat va nodavlat aloqalarini rivojlantirish tendentsiyalarini, rivojlanish shakllarini o'rganadigan fan sifatida. Hukmron doiralar va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi aloqa" aslida faqat 1940-yillarning

o'rtalarida boshlangan. Shu munosabat bilan, tadqiqotning ko'pgina fanlararo yo'nalishlariga kelsak, u yoki bu tarzda siyosiy muloqot masalalari bilan bog'liq bo'lgan nazariy ishlanmalarni to'liq ko'rib chiqish. bilimlarning barcha bir-biriga bog'liq bo'lgan sohalari juda ko'p bo'lar edi. Siyosiy muloqotga juda bilvosita munosabat mavjud. Agar biz siyosatshunoslarning faqat nazariy ishlanmalariga e'tibor qaratsak va boshqa fanlar vakillarining ishlarini hisobga olmasak, u holda siyosiy kommunikatsiya fani doirasiga kiruvchi muammolarni butun xilma-xilligini ko'rsatish qiyin bo'ladi. Shuning uchun oqilona ' murosasifatida aloqa nazariyasi, sotsiologiya va ijtimoiy sohadagi alohida ishlarga murojaat qilish mantiqan to'g'ri keladi. psixologiya.

Zamonaviy sharoitda siyosiy kommunikatsiyani o'rganishning umumiy nazariy va uslubiy jihatlarini tushunishda axborotlashtirish va axborot jamiyatini shakllantirishning ijtimoiy jihatlarini tahlil qilish muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shodiyev, J.X., O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-SIYOSIY KOMMUNIKATSIYA RIVOJLANISHIDA RAQAMLI TPANSFORMATSIYA SIYOSATI Jurnal ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES VOLUME 2
2. : Gelshvat, P. Nima uchun dunyo "tekis emas?" //Pro va contra.2007. № 3. S. 104
3. Obolonskiy A.V. Siyosat va boshqaruvda axloq va huquq // Ijtimoiy fanlar va zamonaviylik. 2007. № 1. S. 68
4. Tsitseron. Davlat haqida. // Tsitseron. Dialoglar. M., 1994. S. 20
5. Jahon siyosiy tafakkuri antologiyasi 5 jild.T 2. M., 1999. S. 581-596.
6. Xobbs G. Levafan yoki materiya, cherkov va fuqarolik davlatining shakli va kuchi // Hobbes T. 2 jildda asarlar. T.2.M.. 1991. B. 250
7. Milton D. Areopagitica: Matbuot erkinligi haqidagi nutq, parlamentga murojaat // Ozodlik haqida: G'arbiy Yevropa klassik liberal fikr antologiyasi . M., 1993. S. 19 Locke Doc .. Hukumat haqida ikkita risola / Lokk J. 3 jildda ishlaydi. T.3. M., 1988. S. 135, Monteskye Sh. Qonunlar ruhi haqida. M., 1999; MillJ. Erkinlik haqida. // Fan va hayot. 1993 yil. 11-son. S. 20
8. Marks K., Engels. F. Kommunistik partiyaning manifesti // Marks K. Engels F. Asarlar. 2-nashr. M., 1967. V.4.

S. 445

9. Weber M. Tanlangan asarlar. M., \990;Manheish K. Bizning zamonamizning tashxisi. M., 1994; Parsons T. Ijtimoiy harakat tuzilishi haqida. M., 2002.; Sorokin P. Ijtimoiy va madaniy dinamika: San'at, haqiqat, axloq, huquq va ijtimoiy munosabatlarning yirik tizimlaridagi o'zgarishlarni o'rganish. SPb , 2000.

10. Lasswell H. Targ'ibot, aloqa va jamoatchilik fikri bo'yicha keng qamrovli ma'lumotnoma. London , 1946 yil.

11. Siyosiy aloqalar / Ed. A. I. Solovyova. M., 2004. S. 5